

ALMAN ÖĞRETİSİNDE İNSAN ONURU VE GÜNCEL SORUNLAR HAKKINDA KISA BİR GİRİŞ

DOÇ. DR. İLYAS DOĞAN*

ÖZET:

Bu çalışmada özellikle Almanca kaynaklarda "insan onuru" kavramının gelişimi felsefi, teolojik ve anayasal sistem açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Alman öğretisinin antik yunan düşüncesi, Hristiyan öğretisi ve aydınlanma felsefesinden etkilenmesi bu noktalara işaret etmeyi zorunlu kılmaktadır. Konunun felsefi yanı bir tarafa ortaya çıkan yeni teknolojiler, sosyal devletin maruz kaldığı yıpranma ve sivil gruplar arasında gelişen yatay düzeyde insan hakkı ihlalleri insan onurunu yeniden düşünmek gerektiğini göstermektedir.

Liberal öğretinin yeniden tek egemen ideoloji haline gelmesi, savaş ve yayılmacılığın haklılaştırmaya çalışıldığı tek kutuplu dünyada bazı insani değerleri göz ardı edildiği endişelerine hak verecek yönde gelişmektedir. Devletler arası ilişkilerde sömürgecilik dönemini andıran tablolar bu endişelerin haklılığını göstermektedir. Daha önemlisi insan haklarının sadece (adı konmadan) üstünlük iddialarını tarihsel kökeninde örtük şekilde bünyesinde barındıran kültür çevrelerine özgülenmesi, bu kültür çevresi dışında kalan dünya bölgelerine ön yargılı yaklaşmayı teşvik edici işlev görmektedir. Bu durum klasik temel hakların bile uygulamada zayıflamasına sevk edecek ip uçlarını bünyesinde barındırmaktadır.

Konuya iç hukuk açısından bakıldığında ortaya çıkan yeni tablo devleti birey karşısında özellikle sosyal haklar konusunda daha umursamaz davranmaya cesaretlendirmektedir. Konunun Almanca kaynaklarla sınırlı tutulmasında amaç, belli bir öğretisi çerçevesinin bakış açısını daha açık şekilde ortaya koyma ana fikrine dayanmaktadır.

***Anahtar kelimeler:** İnsan Onuru, Kilise öğretisinde insan onuru, Weimar Anayasası, sosyal haklar, Bonn Anayasası*

ABSTRACT

In this study it is aimed to examine the development of the concept of "human honour" in German resources from the perspectives of philosophy, theology, and constitutional system. It is essential to mention some points about ancient Greek thought, Christian belief and Enlightenment philosophy since German doctrine have been affected by these ideas. Aside these philosophic aspects of the subject, new technologies, wear which social states has been exposed and the

* Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi

Alman Öğretisinde İnsan Onuru ve Güncel Sorunlar

human right infringements which develop among civil associations in horizontal level show the necessity of rethinking human honour.

It is worried that some human values are ignored in the uni-polar world where liberal doctrine has become single sovereign ideology and war and colonialism are tried to show rightful things. Events in the international relation which reminds us the era of colonialism show us that these worries are not only anxiety but reality. The more important thing is that taking human rights as if only belong to some cultural identities which contains the claims of superiority over other cultures functions as incentive for approaching other cultures with prejudices. This situation hosts presumption which will impel the weakness of human rights in practice.

When we look at the subject from the angle of domestic law, the new picture encourages the state to behave apathetic against individual especially in the subject of social rights. The objective for limiting the subject with German resources is to be based on the thought of pointing out clearly the perspective of a definite doctrine.

Keywords: Human honour, human honour in Church tenets, Weimar Constitution, social rights, Bonn Constitution

I-İnsan Hakkının Kökeni Olarak İnsan Onuru

Hemen ifade edilmelidir ki “insan onuru” kavramı günümüzde iki farklı boyutu ile ele alınmaktadır. Bunlar (1) devletin bireyin vücut tamlığına, kişisel dünyasına saygı göstermesi ve (2) sosyal- ekonomik ortamda piyasa koşullarının insafına terk edilmeyip bu alanda karşılaştığı açmazlarda tek başına korumasız bırakılmamasıdır. Bireyin işkenceden korunması gibi konularda önemli oranda sağlanan gelişmeye karşılık kâr mantığına dayalı kapitalist ekonomi anlayışının tek egemen dünya ideolojisine dönüşmesinin de etkisiyle bireyin sosyal ve ekonomik alanda haklarından yararlanması konusunda devlet desteği tedricen geri plana çekilmektedir. Böyle olunca yeniden düşünülmesi, en azından hatırlanması gereken, insan hakkına anlam katan insan onurunun düşünsel alandaki gelişimine kısaca değinmek gerekir.

Avrupa’da insan hakları kavramının kökeni yada günümüzde kastedilen anlamda insan hakları kavramının ne zamandan beri kullanıla geldiği, insan haklarına ilişkin teorik tartışmalarda genellikle atlanan bir noktadır. Belki de biraz kolaycılığa kaçarak kısaca insan hakları kavramının kaynağı konusunda antik yunan düşüncesi ve özellikle Hıristiyanlık düşüncesine atıfla yetinilmektedir.

İnsan hakları kavramını günümüzdeki manada kullanmak son 200 yıllık gelişmenin bir ürünüdür. Böylesine sıkça başvurulan bir kavramın sadece iki

yüzyıllık bir geçmişinin olacağını düşünmek şaşırtıcı olmak bir yana ikna edici değildir. Çünkü içerik olarak insan hakları hep vardı. Bir başka ifade ile insanın haklarından, başka kavramlar altında ve farklı vesilelerle bir çok filozof bahsetmiştir.

İnsan hakları kavramının bir öncüsü ve daha sonra insan hakları kavramına dönüşecek olan *dignitas* (onur) kavramı *Çiçero* kullanmaktaydı. Rönesans filozof ve düşünce insanları da antik yunan düşüncesinden esinlenerek “onur” kavramını kullanmaktaydılar¹.

Onur kavramı insana duyulan saygının özel bir ifade tarzıdır. O kadar ki insan sadece insan olarak dünyada bulunması nedeniyle kendisine saygı duyulması gereken bir canlıdır. Bu bağlamda insanın hem maddi hem de manevi açıdan kendine özgü bir değer taşıması ve taşıdığı bu değerden vazgeçmenin mümkün olmaması; her türlü toplumsal, hukuksal, siyasal müdahaleye karşı mutlak olarak öne sürülebilmesi², insan onurunun, temel özelliklerini oluşturmaktadır.

İnsanın maddi ve manevi kişiliğine saygının en anlamlı ifadelerinden olan “insan onuru” kavramı uzun bir tarihsel ve siyasal olaylar silsilesinin günümüz insanlığına sağladığı bir kazanımdır. Ancak diğer hukuksal ve siyasal haklarda olduğu gibi burada da uzun bir değişim süreci gerekmiştir. Bu bağlamda “onur” kavramı çağdan çağa geçerek günümüzdeki düzeye gelmiştir.

Onur (Würde) kavramı başlangıçtan beri sadece insanın özgürlüğünü ve kural olarak eşitliğini değil aynı zamanda insanın bağımsız kişiliğini de ifade etmekteydi. Bu manada M.Ö. V. yy.da yunan tragedyalarında onur kavramı kullanılmaktaydı. Gerçekte konuya çok yönlü bakıldığında *polis* ve *publicada* da insan haklarına ilişkin kavramsallaştırma ipuçlarına rastlayabiliriz. Platon’un düşüncesinde her insanın kendi yolunu çizebilmesi, her insanın *adaleti* değerlendirebilmesi, adalet ve adaletsizlik değerlendirmesi yapabilmesi temel motifler arasında yer almaktaydı. Platon *Politeia*’da ne adaletin ne de diğer insani erdemlerin eşitlik ve özgürlük olmadan anlam ifade edebileceğini açıklamıştı. *Nomoi* de 7.mektupta özgür bireylerin eşitliği fikrini ancak devlet var olduğu ve devletin müsaade ettiği ölçülerde gerçekleştirebileceği görüşünü ortaya koymaktaydı. Aristo Platon’un birikiminden yararlanarak bunların tümünü siyasal kuramına almıştı. Fakat henüz insan hakları kavramından açıkça söz etmemekteydi. Bunda temel etkenlerden biri henüz *thesis* ile *physis*

¹ Gerhardt, Volker, „Menschenrecht und Rhetorik“, in: Brunkorst, v. Hauke (Hrsg.), **Recht auf Menschenrechte: Menschenrechte, Demokratie und internationale Politik**, Schurkampf, 1.Aufl., Frankfurt am Main 1999, s.20

² Zippelius, Reinholdt, „Menschenwürde“ in: **Evangelisches Staatslexikon**, Bd. II, Kreuz Verlag, 3., neu bearbeitete Auflage, Stuttgart 1987, Bd. II

kavramlarının birbirinden tam olarak ayrılmamış olmalarıydı³. Salt felsefi zeminde gerçekleşen düşünce açıklamaları bilhassa Hristiyanlık öğretisinin hem dünyevi hem de ruhani iktidarı sahiplendiği dönemlerde teolojinin de ilgi alanı olacaktır.

II-Hristiyan Düşüncesinde “İnsan Onuru” Tasavvuru

Bilindiği gibi teslis inancında insan aynı zamanda Tanrı'nın bir görünüm biçimi olarak ele alınmaktadır. Böyle olunca insana saygı aynı zamanda Tanrı'ya saygı anlamına gelecektir. İnsana mistik bir mana verilmesi aynı zamanda ona mistik bir değer atfedilmesini beraberinde getirecektir⁴. Ne var ki bu kavramın aynı zamanda antik yunan felsefesinde de bilinen bir kavram olduğu yukarıda ifade edildi. Dini öğretilerde insan onuruna vurgu yapılması keyfi yönetimlere karşı durma potansiyelini de taşımaktadır.

İnsanın; Tanrı'nın maddi ve manevi bir tezahür biçimi olarak kabul edilmesi “insan kişiliğinin dokunulmazlığı”na özellikle Katolik öğretilerde dinsel bir boyut kazandırmıştır. Ancak insan onurunun sadece Hristiyanlığa özgü olup olmadığı ve daha da önemlisi başka dine mensup olanlar bakımından da bunun geçerli olup olmayacağı konusunda batılı yazarlar fikir birliğine varamamışlardır⁵. Bu görüş ayrılığı bir bakıma tarihsel ön yargılardan beslenmektedir. Diğer yandan devlet gücünü sınırlayan kalıcı hukuksal kurumların öncelikle batı dünyasında müesseseleşmesi böyle bir düşünce ayrılığının kalıcı hale gelmesini teşvik rolü oynamaktadır. Bununla beraber diğer dünya uygarlıklarının insan haklarını yadsıdığı yada insan onuruna yer vermediğinin kesin hüküm gibi savunulması en azından bilgi eksikliğine dayalı bir durum olarak görülmelidir. Elbette bu noktada Çin, Hint ve İslam felsefesini de kapsayacak bir düşünsel tartışma yapılabilir. Ancak böyle bir felsefi sorgulama daha geniş bir çalışmayı zorunlu kılmaktadır. Bundan dolayı bu tartışmaya girmek yerine çalışmanın başlığında ifade edilen konunun sınırları içinde kalarak bir sonuca bağlanması daha faydalı gözükmektedir.

III-Alman Öğretisinde İnsan Onuru Kavramı

A-Felsefi Alanda

Yeniçağda gerek İngiltere gerek Amerika ve Fransa'da keyfi tutuklama, adil yargılanma, konut dokunulmazlığı konularında yargısal güvenceler aranması aynı zamanda insan onurunu koruma arayışıydı. Bu nedenle insan

³ Gerhardt, s. 21

⁴ Stark, Christian, „Menschenwürde“ in: **Staatslexikon in 5 Bänden**, Verlag Herder, 7., völlig neubearbeitete Auflage, Bd. III, Freiburg-Basel-Wien, 1987

⁵ **Bonner Grundgesetzkommentar**, Stand Mai 2004, Art.1 Abs.1 und 2, Rn:4-5

onuruna saygının esas olmadığı bir hukuk anlayışında özgürlüklerin de içeriğinin boşalacağı muhakkaktır.

Alman öğretisinde “insan onuru” terimi 1847’de yayınlanan Staatslexikon’da yer almamaktaydı. Buna karşılık aynı ansiklopedinin bu baskısında “insan hakları” maddesi Gustav von Struve tarafından kaleme alındığını görmekteyiz.

Bununla beraber daha önceki tarihlerde aydınlanma düşüncesinde söz konusu kavrama yer verilmekte ve tartışılmaktaydı. Kant’ın etik anlayışında onur, akıl sahibi insanın ruhsal bağımsızlığını sağlamaktaydı⁶. Buna göre İ. Kant “onur”u her şeyin üstünde bir “içsel değer” olarak anmakta ve “arı insanlık” olarak açıklamaktadır. Schiller ise onur kavramını “ahlaki eğilimlerin egemen olmasının bir ifadesi” olarak açıklamaktadır⁷.

İnsan onuru kavramı 20.yy.da bir çok felsefi yada ansiklopedik eserde yer almaya başlayacaktır. Almanca’da onur (Würde) karşılığı olarak 20.yy başlarında “Ehre” kullanılmaktaydı⁸. Aynı şekilde 1913’te yayınlanan bir başka ansiklopedik sözlükte bireyin değeri ve aynı zamanda yükümlülüklerini yerine getirme bilinci, bireyin kendi amacını kendisinin belirleyebilmesi olarak açıklanmakta ve insan onuru (*Menschenwürde*) kavramına atıfta bulunulmaktaydı. Buna göre insan onuruna saygı gösterilmesi ve korunması, uyulması gerekli bir ahlaki ilkedir⁹. Öte yandan Nipperdey insan onurunu “hukuk idesinin merkezinde yer alan en yüksek değer” olarak tanımlamakta ve “hukuk düzeninde bireye sadece kendisinin egemen olacağı, dışardan müdahalede bulunulamayacak bir özgür alan sağlanmadıkça”¹⁰ en yüksek değer olarak insan onurunun gerçekleştirilemeyeceğini savunmaktadır.

B-Weimer ve Bonn Anayasaları

İnsanın saygıdeğer bir varlık olması nedeniyle onun sahip olduğu haklara saygının tek başına yeterli olmadığı ve bireyin sosyal ve ekonomik açıdan da insan onuruna yaraşır hayat standartlarına kavuşturulması düşüncesi farklı yöntemler izlenmekle beraber hem marxist hem de bundan etkilenmenin de katkısıyla liberal düşüncede kendine yer bulacaktır. Her iki temel ideolojinin

⁶ Zippelius, „Menschenwürde“ in: **Evangelisches Staatslexikon**, Bd. II

⁷ Eisler, Rudolf, **Handwörterbuch der Philosophie**, Berlin 1913, s.781

⁸ Hoffmeister, Johannes, (Hrsg.), **Wörterbuch der philosophischen Begriffe**, Felix Meiner Verlag, 1944, s.765

⁹ Eisler, s.781

¹⁰ Nipperdey, H.C., **Grundrechte und Privatrecht**, im Schärpe Verlag, 1961, Krefeld s.6 ; Benda, Ernst, **Gefährdung der Menschenwürde**, Westdeutscher Verlag, Karlsruhe, 1975, s.17

de insanı çevreleyen koşulların insan açısından oluşturduğu olumsuzlukları giderme gereğini hissetmeleri “insan onuru”nun, bu ikisi arasında bir köprü¹¹, diğer deyişle kesişme noktası rolü oynadığını göstermektedir.

İnsan onuru kavramı kişinin kendi küçük dünyasında siyasal otorite ve özel bireyler karşısında “özerk” olmasını gerektirir. Bu nedenle mümkün olduğunca birey lehine geniş bir özgürlük alanı, insan onuruna saygının da bir gereği olarak değerlendirilmektedir¹². Bu bakımdan “insan onuru” “negatif özgürlükleri”¹³ tanımlama işlevini de yerine getirmektedir.

İnsan onuru kavramı “özgürlük” kavramına benzer biçimde “soyut” ve içeriği bir deyişte anlatılamayacak kadar karmaşık bir kavramdır, fakat salt kendisi bir insan hakkı değildir. Buna karşılık insan haklarının temelini oluşturmaktadır. Bir başka ifade ile insan hakkı ile aynı zamanda insan onuru da kastedilmektedir. Burada söz konusu olan anlamda iki yönlülük söz konusudur. Bu iki yönlülük “olan” (insan hakkı) ve “olması gereken” (insan onuru)¹⁴ boyutlarından oluşmaktadır. Yani insan onuru kavramı insan hak ve özgürlüklerinde olması gerekene ulaşmada bir kutup yıldızı işlevini yerine getirmektedir.

1919 Alman Weimer Anayasasında devlete yüklenen bireylerin mutluluğunu sağlamaya dönük sosyal güvence, anne ve çocuk sağlığı gibi konulardaki görevler insanın sosyal çevresinde asgari yaşam koşullarına kavuşmasının bireyin özgürlüğünü gerçekleştirmesine yapacağı katkıya olan inancı ifade etmekteydi. Kendinden sonraki anayasalara sosyal haklar bakımından model oluşturan bu anayasanın getirdiği siyasal sistem insan onurunu tarihte görülmemiş şekilde zedeleyici bir rejimin ortaya çıkmasını engelleyememekle ironik bir kadere sahip olmaktan kurtulamamıştır. Ancak gene de bu durum söz konusu anayasanın bireyi çevreleyen koşulların onun özgürlüklerden istifade etmesindeki belirleyiciliğe dikkat çekmekteki öncülüğüne gölge düşürmez.

1949 tarihli Alman Anayasasında yer alan “insan onuru”na ilişkin düzenleme bir çok alman kamu hukukçusu tarafından Alman anayasa koyucu

¹¹ Akad, Mehmet, **Terori ve Uygulama Açısından 1961 Anayasasının 10. Maddesi**, (Doçentlik Çalışması), Fakülteler Matbaası, İstanbul 1984, s.39

¹² Behrendt, Richardt F., **Menschenwürde als Problem der sozialen Wirklichkeit**, Hannover 1967, s.12-13

¹³ Enders, Christoph, **Die Menschenwürde in der Verfassungsordnung**, Mohr Siebeck, Tübingen 1997, s. 69

¹⁴ Spemann, Robert, “Über den Begriff der Menschenrechte”, in: **Menschenrechte und Menschenwürde**, (Hrsg.) Ernst-Wolfgang Böckenförde/Robert Spemann, Klett-Cotta, Stuttgart 1987, s.296-297

tarafından tespit edilen “en yüksek hukuki yarar” ve anayasanın “radikal”¹⁵ kuralı; bir başka ifade ile anayasanın diğer hükümleri karşısında üst yada temel norm¹⁶ olarak nitelenmektedir. Söz konusu anayasa kuralının aynı zamanda totaliter sistemleri dışlayan, devleti amaç değil birey mutluluğunun bir aracı olarak gören, bireyin özgürlüklerinden kendi iradesince faydalanmasını esas alan liberal dünya görüşünün de bir taşıyıcısı olarak kabul edilmektedir¹⁷.

Hem Türk hem de Alman anayasalarında bir hak olarak düzenlenen yaşama hakkı¹⁸ kişinin kendi kendini geliştirme hakkı da öğretide insan onuru kavramı ile ilişkilendirilmiştir¹⁹. Bu bağlamda Alman öğretisinde mülkiyet hakkı da kişinin kendi kendini geliştirmesine olanak sağlaması nedeniyle insan onuru çerçevesinde telakki edilmektedir²⁰. Ancak mülkiyetin aynı zamanda borçlar yükleyeceği düşüncesinin sosyal devlet anlayışı bağlamında benimsenmiş olması sosyal ve ekonomik alanda insan onurunu korumada devlet yüklenen rolü²¹ öne çıkarmaktadır.

Şüphesiz Alman anayasası örneğinde olduğu gibi “*insan onuru*” kavramına anayasalarda yer verilmesinin tarihsel sebepleri de vardır. Özellikle II. Dünya Savaşı öncesinde yaşanan vahşetler kamu otoritesi karşısında insana olan saygının sağlanmasının ne denli önemli olduğunu göstermiştir. Fakat kavrama sadece anayasalarda yer vermenin –devletler hukuku ve devletler arası ilişkilerde çifte standartlar terk edilmediği sürece- tek başına bir mana taşımadığı itiraf edilmelidir.

Alman Anayasası md.1/I de açıkça yer verilen insan onurunun dokunulmaz olduğuna ilişkin madde birebir Alman yakın tarihiyle de ilişkilidir. Nazi döneminde yaşanan insanlık dışı olaylar savaş sonrası Alman Anayasasına

¹⁵ Maihofer, Werner, **Menschenwürde im Rechtsstaat (Untersuchungen zu Artikel 1 des Grundgesetzes für die Bundesrepublik Deutschland)**, Hannover 1967, s.31

¹⁶ Konuya ilişkin daha geniş bilgi için krş. Enders, s. 70-72

¹⁷ Maihofer, s. 44-45

¹⁸ Krş. İzgi, Ömer-Gören, Zafer, **Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Yorumu**, TBMM Basımevi, Ankara 2002, madde 17, s. 219

¹⁹ Akad, Mehmet-Dinçkol, Abdullah, **1982 Anayasası (Madde Gereçleri ve Maddelerle İlgili Anayasa Mahkemesi Kararları)** Alkım, İstanbul 1988, madde 17, s. 93; İzgi-Gören, Madde 5, s.75

²⁰ Nipperdey, s.22

²¹ Akad, **Terori ve Uygulama Açısından 1961 Anayasasının 10. Maddesi**, s. 25

egemen olan hukuk anlayışını somutlaştıran²² bir düzenleme olarak karşımıza çıkmaktadır.

İnsan onuru kavramına açıkça yer verilen Alman Anayasası aynı zamanda yargı kararlarında da insan onuruna ilişkin tanım ve nitelermelerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu anlamda Alman Anayasa Mahkemesi bir çok kararında insan onurunu “bütün temel hakların kökü”²³ olarak nitelemekte ve başka bir kararında da devletin aynı zamanda “embriyo”nun onurunu da korumakla mükellef olduğuna²⁴ işaret etmektedir. Bu da göstermektedir ki insan onuru insan hakları hukukunun en temel kavramlarından biri olarak yargı kararlarını etkilemektedir ve etkilemeye devam edecektir.

Sonuç Yerine

Daha çok eşitliğin vurgulandığı totaliter rejimlerde ve hatta eşitliği kendine bayrak edinen *Fransız Devrimi* sonrasında yaşanan kitlesel insan kıyımlar, salt kavramlara dayalı bir özgürlük anlayışının yetersizliğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda demokratik rejimlerde bile insan onurunun yeterince önemsenmemesinin özgürlükçü rejim özelliğini zayıflatıcı rol oynayacağını gözden ırak tutmamak gerekir. Sadece belli bir ülkede konunun sorunlardan arındırılmış olması “küresel köy”e dönüştüğü söylenen dünyada ancak kısmi bir nefes alma olanağı verir. Bu düşüncenin yanlış olmadığı yeniden gerekçelendirilmiş sömürge oluşturma projelerinin uygulanmakta olduğu bölgelerdeki uygulamalardan daha kolay anlaşılabilir. O halde konunun devletler hukuku sistemi açısından ama güçlü dünya aktörlerine dokunulmazlık sağlamayacak bir bakış açısıyla değerlendirilmesi gerekir.

Bilgisayar teknolojisinin ortaya çıkması ve internet gibi yeni alanlar insanın kendi küçük dünyasında özgür hareket etmesini kısıtlama araçlarının da kötüye kullanılması olasılığını hem ulusal hem de dünya ölçeğinde arttırmıştır. Bu bağlamda ortaya yeni ihlal biçimleri çıkmıştır. Hukuk düzenleri yeni ortaya çıkan bu sorunlara tatmin edici çözümler bulmak zorundadır. Yeni bilgi teknolojileri kullanarak depo edilen bilgilerin amacı dışında kullanılması ya da amacı doğrultusunda kullanılsa bile bireyin adeta iç dünyasını bile kontrol altına alabilecek yöntemlerin baş göstermesi, insan onurunu koruma konusunda

²² Benda, Ernst, *Gefährdung der Menschenwürde*, Westdeutscher Verlag, Karlsruhe, 1975, s.15-16

²³ BVerfGE 93, s.293 ; Alman Anayasa Mahkemesinin “insan onuru”na değinen bazı kararları için bkz. BVerfGE 18, s.117 ; 27, s. 6 ; 40, s. 133; 45, s.245 ; 65, s.48-49 ;95, s.140, 96, s. S.115, s.249, s. 398, s.401 vd., s. 412 vd.,; 95, 238 ; 98, s.200 ; 99, 196; 100, s. 284 ; 101, s.287 vd. s.361 ; 103, s.150, s.221 vd., s. 307 ; 107, s.275, s.280-284 ; 108, s.s. 301 ve s. 334

²⁴ BVerfGE 88, s. 203

güçlükleri veya ihlal yönünde yeni tehdit olasılıklarını da beraberinde getirmektedir. Sorun, salt hukuksal düzenleme ile giderilebilmenin de ötesine taşan boyutlar içermektedir. Bu nedenle konuyu sadece iç hukuk sistemiyle sınırlı görmemek gerekir.

İnsan onurunun korunması sorununun özellikle gen teknolojisi alanında gerçekleşen hızlı gelişmeler nedeniyle sık sık hukukçuları meşgul edeceğini söylemek malumun ilanından öte bir mana taşımamaktadır. Fakat burada insan haklarının sadece dikey olarak değil aynı zamanda *yatay* düzeyde de korunması gereği ortaya çıkmaktadır. Nitekim bu konu Alman kamu hukukçuları arasında tartışılmaktadır. Bu bağlamda embriyonun *insan onurunun* ihlal edileceği iddiaları görüşü ikna edici bulunmamakla beraber; belirli haklara sahip olduğu kabul edilmektedir²⁵. Bu durum insan onuruna korumaya başlamanın daha embriyo aşamasında bile ihmal edilmemesi gerektiği düşüncesini ilham edecektir. Fakat insanlık henüz embriyo aşamasında iken insana yapılacak genetik müdahalelerin yol açabileceği sonuçları yaşamış değildir. Bu nedenle bu konuda daha ılımlı davranılmaktadır. Irkçı söylemler yükseldiği oranda gelecekte bu alanlarda da ciddi sorunlar doğmasının sürpriz olmayacağı ifade edilebilir.

İnsanlığın, ancak adalete dayalı asgari normları içeren, kültürel farkların bilinçli yada bilinçsiz şekilde yol açtığı eşitsizlikleri teşvik edici rizikolarını gören bir yaklaşımla insan onurunu zedeleyici manzaralara mani olabileceğini görmek gerekir. Ancak bu tarz bir yaklaşım insanlığın utanç verici yeni olaylara tanıklık etmesini engelleyebilir. Böyle bir sonuç elde edebilmek kültürler arasında “hiyerarşi” kurarak var olan uluslar arası hukuk ve ahlak kurallarını inkar ile mümkün değildir. Konunun sadece iç hukuklarla sınırlı bir mesele olarak ele alınması kadar güçlü devletlerin “insan hakları maniple” ederek araçsallaştırmaları da büyük bir hata olacaktır. Bu tarz bir yaklaşım, basına yansıyan işkence fotoğraflarının da gösterdiği Irak örneğinde olduğu gibi insan onurunu zedeleyen gelişmeleri körüklemekten başka bir işlev görmeyecektir.

²⁵ Schroth, Ulrich, “Medizin-, Bioethik und Recht, in: **Einführung in Rechtsphilosophie und Rechtstheorie der Gegenwart**, (Hrsg.) Kaufmann/Hassemer/Neumann, C.F.Müller Verlag, 7. Auflage, Heidelberg 2004, s. 477-478